Suomen Luontopaneelin lausunto

Valtioneuvoston selonteko EU-politiikasta. Vahva ja yhtenäinen EU – kohti kestävämpää Euroopan unionia

Suomen Luontopaneeli kiittää lausuntopyynnöstä koskien Suomen EU politiikkaa. Pyynnön mukaisesti Suomen luontopaneeli keskittyy pääosin lausunnossaan lausumaan luvusta Maailman kilpailukykyisin ja sosiaalisesti ehein ilmastoneutraali unioni –kappaleita: Ilmastoneutraali EU vuoteen 2050 mennessä, Luonnonvarojen kestävä käyttö, Oikeudenmukainen siirtymä sekä kannustava alue- ja rakennepolitiikka.

Luonnon monimuotoisuus ylläpitää keskeisiä ekosysteemien prosesseja ja ekosysteemipalveluja, ja on ihmisten hyvinvoinnin edellytys. Luonnon monimuotoisuuden heikkenemisen eli luontokadon pysäyttäminen onkin YK:n biodiversiteettisopimuksen, EU:n sekä Suomen biodiversiteettistrategioiden ja nykyisen hallitusohjelman tavoite. Selonteossa annetaan luontopääoman säilyttämiselle arvoa toteamalla mm. että *Euroopan on huolehdittava luontopääoman säilyttämisestä ja ennallistamisesta* ja että *Euroopan luonnon monimuotoisuuden on oltava riittävän elpymisen tiellä vuoteen 2030 mennessä*. Luontopaneeli pitää näitä tavoitteita perusteltuina, mutta jatkossa luontokadon ehkäisy olisi hyvä nostaa myös otsikkotasolle ilmastoneutraaliuden rinnalle.

Luontopaneelin pitää hyvänä, että luontopääoman säilyttämisen ja ennallistamisen ohjenuorana pidetään EUn biodiversiteettistrategiaa ja sitä päämäärää, että EU:n ilmasto-, ympäristö- ja kestävän kehityksen tavoitteiden tulee toteutua unionin toiminnassa läpileikkaavasti. Myöhemmin tekstissä kuitenkin mainitaan, että päätäntävalta tulisi olla metsäpolitiikan osalta kansallinen. Tämä on hyvin ristiriitainen viesti. Yli 75% Suomen maapinta-alasta on metsiä, joten metsien jättäminen biodiversiteettistrategian ulkopuolelle romuttaisi biodiversiteettistrategian Suomen osalta lähes täysin. Samaan aikaan tiedämme, että Suomen metsien luontotyypit ja lajit ovat uhanalaistuneet eritoten kansallisen metsäpolitiikan ansiosta (Kontula ja Raunio 2018, Hyvärinen ym. 2019).

EU:n toimien ja tavoitteiden tulee perustua luotettavaan tutkittuun tietoon. Tiedepohjaisesti on arvioitava sekä valittavia toimia että valittujen toimien riittävyyttä ilmastonmuutoksen ja luontokadon pysäyttämiseksi sekä ympäristön tilan parantamiseksi.

> Luontopaneeli pitää tätä kaiken tietoperustaisen politiikanteon oikeana lähtökohtana.

EU-tasolla on sitouduttava kunnianhimoisiin toimiin energiajärjestelmän laaja-alaiseksi irrottamiseksi fossiilisista polttoaineista. Päästöjen vähentämisen on oltava ensisijainen tavoite EU:n ilmasto- ja energiapoliittista lainsäädäntökehystä uudistettaessa ja kustannustehokkuuden tätä työtä ohjaava periaate.

> Luontopaneeli yhtyy tämän tavoitteen tärkeyteen ja muistuttaa, että päästöjen vähentäminen turvetuotannosta ja muusta polttamalla tuotetusta energiasta on erityisen tärkeä tavoite. Samaan aikaan tämä kirjaus ei saa tarkoittaa sitä, että metsän

hiilivaraston ylläpito tai turvemaiden raivaus jää huomiotta.

Euroopan luonnon monimuotoisuuden on oltava riittävän elpymisen tiellä vuoteen 2030 mennessä. Tavoitteena tulee olla luonnonvarojen ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä käyttö ja kehitys, joka turvaa paitsi luonnon monimuotoisuuden säilymisen myös tähän perustuvat elinkeinot.

Luontopaneeli pitää tätä tavoitetta tärkeänä ja peräänkuuluttaa eritoten katsantokantaa, jossa monimuotoisuuden suojelu asetetaan huomattavasti nykyistä suurempaan arvoon. Lisäksi luontopaneeli muistuttaa että pelkästään ilmastomielessä tehdyt toimet voivat aiheuttaa suuria negatiivisia vaikutuksia luonnon monimuotoisuudelle (UN 2019). Tällainen toimenpide voi olla esimerkiksi uusi ratalinjaus ilman aiheutettujen luontohaittojen huomioimista tai hyvittämistä. Luontopaneelin kannanotossa elvytykseen nostettiin esiin mahdollisuus huomioida tällaisia haitallisia luontovaikutuksia suunnittelussa, ja mahdollisesti muuten haitallisissa yhteiskunnan toimissa (Ahlvik ym. 2021). Tämä vaatii kompensaatiomenetelmien kehittämistä, jotta luonnolle yhteiskunnan vääjäämättä aiheuttama haitta voidaan kompensoida riittävän hyvin ja varmasti (ylikompensaatio). Luonnonvarojen sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä käyttö edellyttää myös saamelaisalueiden erityispiirteiden huomioimista.

Lintu- ja luontodirektiivien liitteitä tulee päivittää tieteellisen tiedon pohjalta ottaen huomioon muutokset lajien kannoissa, levinneisyysalueissa, elinympäristöissä sekä uhanalaisuusarvioinneissa. Päivityksessä tulee tarkastella myös sosiaalista kestävyyttä.

Luontopaneeli katsoo, että vaikka periaatteessa tieteelliseen tietoon pohjautuva arviointi ja päivitys on suotavaa, poliittiset intohimot tiettyjen lajien poistamiseksi listoilta ovat niin Suomessa kuin muissakin jäsenvaltioissa suuria, aiheuttaen riskin, ettädirektiivit avaamalla luonnon monimuotoisuuden turvaaminen voi vaarantua. Tästäsyystä Luontopaneeli ei pidä direktiivien päivittämistä viisaana eikä toivottavana, ennen kuin on EU:n laajuisesti kyetty varmistamaan, että päivitykset tekevät tieteellisen tiedon pohjalta riippumattomien asiantuntijoiden muodostamat työryhmät ilman poliittista ohjausta.

Luontopaneeli on vahvasti sillä kannalla, että kun luonto- ja lintudirektiivejä tullaan päivittämään, päivityksessä ei tule tarkastella mitään muita kuin luonnontieteellisiä tosiasioita lajien ja luontotyyppien häviämisriskeistä. Lajien ja luontotyyppien suojelun sosiaalinen kestävyys tulee huomioida jollakin toisella menettelytavalla, esimerkiksi niin, että kohtuuttomien sosiaalisten ongelmien ilmaantuessa niitä hoidetaan tapauskohtaisesti tuilla, korvauksilla tai poikkeusmenettelyin myöntämällä lupia suoja- tai kannanhoidolliseen metsästykseen.

Luontopaneeli katsoo, että luonnon monimuotoisuuden turvaamisen kannalta olisi tällä hetkellä viisainta poistaa tämä kohta Suomen kannoista.

Suomelle metsien merkitys on keskeinen talouden ja työllisyyden kannalta, ja lisäksi ne tarjoavat merkittävimmän luonnonvaramme puun, jonka avulla voimme korvata useita fossiilisia materiaaleja. Metsät ovat myös keskeisiä luonnon monimuotoisuuden kannalta sekä ilmastonmuutosta hillitseviä nieluja.

Luontopaneeli muistuttaa, että vaikka fossiilisten materiaalien korvaavuus onnistuu puulla, se ei ole automaattisesti ilmastoviisasta politiikkaa. Monien tuotteiden korvaavuusaste (Leskinen ym. 2018) jää niin pieneksi että korvaavien tuotteiden valmistaminen jää ilmastohaitalliseksi sillä aikajänteellä, jolla ilmastotekoja pitäisi tehdä, mikäli metsänhakkuiden takia pienentyvä metsänielu otetaan huomioon (Seppälä ym. 2019).

Metsäpolitiikan tulee olla jatkossakin EU:ssa kansallisen päätäntävallan piirissä, koska jäsenvaltiot ja niiden olosuhteet ovat erilaisia. Suomi vaikuttaa aktiivisesti EU:n metsiin liittyvien politiikkatoimien valmisteluun.

Luontopaneeli katsoo että metsäpolitiikan omiminen kansallisen päätäntävallan alle, kuten tässä on kirjattu, on mahdollisesti biodversiteettistrategiaa voimakkaasti heikentävä kirjaus. Luontopaneelin mielestä on selvää, että kansallinen metsäpolitiikka ei voi ohittaa biodiversiteettistrategiaa. EU:lla on sen perussopimuksen nojalla vahva toimivalta ympäristöasioissa eivätkä metsät tee tässä poikkeusta. Suomen luonnosta metsät ovat ylivoimaisesti yleisin luontotyyppi, ja huomattavan uhanalaistunut, juuri kansallisen metsäpolitiikan takia. Suomen osalle lankeaa myös suuri vastuu Euroopan boreaalisten metsien suojelusta, yhdessä Ruotsin kanssa.

Pidemmällä aikavälillä maankäyttösektorin nielun merkitys ilmastotavoitteiden saavuttamisessa kasvaa, ja on odotettavissa, että myös EU-tason sääntely ja politiikkatoimet lisääntyvät. Maa- ja metsätalous ovat ainoat elinkeinot, joissa sidotaan hiiltä, ja siten keskeisessä asemassa, kun tavoitellaan maankäyttösektorin nielun ylläpitoa ja kasvua. Uudessa maankäyttöä, maankäytön muutosta ja metsiä koskevassa LULUCF-asetuksessa tulisi kannustaa varastojen ja nielujen vahvistamiseen nykyistä paremmin sekä mahdollistaa niiden huomioonottaminen taakanjakosektorilla joustoina kuten nykyisessä järjestelmässä. Suomi pitää tärkeänä, että tulevaisuudessa maankäyttösektorin hiilinielut ja varastot otetaan todenmukaisesti huomioon ilmastolaskelmissa. Ei tule luoda tilannetta, jossa jokin maa voi hyötyä Suomen metsänieluista ja jättää niiden avulla päästövähennyksiä tekemättä.

Luontopaneeli muistuttaa, että monissa tapauksissa maakäyttösektorien hiilinielujen ja -varastojen ylläpitäminen ja vahvistaminen tukee myös luonnon monimuotoisuutta. Tällaisia tilanteita ovat mm. metsien kiertoajan pidentäminen, kasvipeitteisyyden ylläpitäminen, ravinteikkaiden, mutta ojitettujen soiden ennallistaminen sekä suometsien raivauksen kielto. Erilaisten kannusteiden käyttäminen tällaisissa tilanteissa toisi kaivattua monihyötyisyyttä. Hiilinielujen ja -varastojen täysin todenmukainen huomioiminen esimerkiksi usein käytettyjen päästökertoiminen tilalla vaatii ennen operatiivista käyttöä vielä asianmukaista ja monitieteellistä tutkimusta ja tutkitun tiedon uudenlaista soveltamista ilmastolaskennoissa.

Metsäteollisuus on Suomelle tärkeä, ja sen merkitys voi edelleen vahvistua uusien, fossiilisia korvaavien tuotteiden ja raaka-aineiden myötä. Suomi edistää kestävän biotalouden mahdollisuuksia ilmastonmuutoksen torjunnassa. Puurakentaminen voi osaltaan toimia ratkaisuna sekä rakentamisen elinkaaripäästöjen vähentämiseen että pitkäaikaisen hiilinielun lisäämiseen myös rakennetussa ympäristössä. Metsien käytössä on myös huomioitava biodiversiteettikadon torjumisen vaatimukset.

Puun käytön lisääminen rakentamisessa voi kasvattaa hiilen melko pitkäaikaisia varastoja ja tukee siten ilmastonmuutoksen hillintää. Siirtyminen korkeamman jalostusasteen puutuotteisiin voi hyödyttää sekä taloutta että luontoa: kotimainen rakennuspuutuotanto ja puurakentaminen sekä siihen liittyvän osaamisen kehittäminen edistävät työllisyyttä ja vientimahdollisuuksia samalla kun edistetään hiilen sidontaa ja siirrytään kohti materiaali-intensiivisempää tuotantoa (Antikainen ym. 2017). Puurakentamisen edistämisessä tulee kuitenkin pitää huoli siitä, ettei metsänhakkuiden kokonaismäärä lisäänny. Tämä edellyttää, että rakennuspuun lisääntynyt tarve otetaan alemman jalostusasteen puutuotteiden tuotannosta ja että uusien puurakennusten ja olemassa olevan rakennuskannan pitkäikäisyyteen ja korjausrakentamiseen panostetaan

*Ruuantuotannon jatkuminen koko EU:n alueella on keskeistä niin yhteiskunnan kokonaisturvallisuuden ja -kriisinkestävyyden kuin maaseutualueiden elinvoimaisuuden näkökulmasta. Tähän tarvitaan **yhteistä maatalouspolitiikkaa**, joka huomioi viljelijöiden toimeentulon, jäsenvaltioiden erilaiset olosuhteet ja erityispiirteet, turvallisten ja terveellisten elintarvikkeiden saatavuuden kuluttajille, luonnon monimuotoisuuden ja ruuantuotannon ilmastokestävyyden sekä eläinten hyvinvoinnin. On tärkeää kehittää johdonmukaisesti EU:n ruokajärjestelmää entistä kestävämpään suuntaan.*

Luontopaneeli yhtyy näkemykseen, jossa ruoantuotannon jatkuminen koko EU:n alueella taataan yhteisellä maatalouspolitiikalla, joka huomioi mm. luonnon monimuotoisuuden ja ruuantuotannon ilmastokestävyyden. Näiden teemojen tukemiseksi maatalouspolitiikan tukibudjetista kannattaisi ohjata entistä merkittävästi suurempi osa ympäristökorvausjärjestelmään. Kuten hyvin tiedetään, maatalous aiheuttaa hajakuormitusta vesistöihin heikentäen niiden tilaa ja monimuotoisuutta. Maatalouden ilmasto- ja vesistöpäästöjen vähentäminen, kestävä maankäyttö ja hiilinielujen kasvattaminen ovat yhteisen maatalouspolitiikan keskeisiä osia, ja näihin tavoitteisiin tulee pyrkiä laajalla ja kehittyvällä keinovalikoimalla. Luontopaneeli kuitenkin muistuttaa, että vanhat tutut keinot kuten suojakaistojen riittävyys ja kasvipeitteisyys ennaltaehkäisevät tunnetusti kuormitusta. Suomen kannalta keskeinen kehityssuunta on Itämeren valuma-alueen hajakuormituksen vähentäminen kaikissa jäsenmaissa ja myös Itämeren alueella yleisesti.

Viitattu kirjallisuus:

Ahlvik L., Boström C., Bäck J.,Herzon, I., Jokimäki J., Kallio, K. P., Ketola T., Kulmala L., Lehikoinen, A., Nieminen T.M., Oksanen E., Pappila M., Pöyry, J., Saarikoski, H., Sinkkonen, A., Sääksjärvi I., ja Janne S. Kotiaho. 2021. Luonnon monimuotoisuus ja vihreä elvytys. Suomen Luontopaneeli. Suomen Luontopaneelin julkaisuja 1. https://luontopaneeli.fi/wp- content/uploads/2021/04/luontopaneelin-kannanotto-1-2021-luonnon-monimuotoisuus.pdf

Antikainen, R., Dalhammar, C., Hildén, M., Judl, J., Jääskeläinen, T., Kautto, P., Koskela, S., Kuisma, M., Lazarevic, D., Mäenpää, I., Ovaska, J.-P., Peck, P., Rodhe, H., Temmes, A., Thidell, Å. 2017. Renewal of forest based manufacturing towards a sustainable circular bioeconomy. Reports of the Finnish Environment Institute 13/2017

Hyvärinen, E., Juslén, A., Kemppainen, E., Uddström, A. & Liukko, U.-M. (toim.) 2019. Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2019. Ympä ristö ministeriö & Suomen ympä ristö keskus. Helsinki. 704 s.

Kontula, T. & Raunio, A. (toim.). 2018. Suomen luontotyyppien uhanalaisuus 2018. Luontotyyppien punainen kirja – Osa 1: Tulokset ja arvioinnin perusteet. Suomen ympä ristö keskus ja ympä ristö ministeriö , Helsinki. Suomen ympä ristö 5/2018. 388 s.

Leskinen P., Cardellini G., Gonzales-Carcia S., Hurmekoski E., Sathre R., Seppälä J., Smyth C., Stern T., Verkerk P.J. 2018. Substitution effects of wood-based products in climate change mitigation. From science to policy 7. European Forest Institute.

Seppälä, J., Heinonen, T., Pukkala, T., Kilpeläinen, A., Mattila, T., Myllyviita, T., et al. (2019). Effect of increased wood harvesting and utilization on required greenhouse gas displacement factors of wood-based products and fuels. *Journal of Environmental Management*, *247*, 580–587. http://doi.org/10.1016/j.jenvman.2019.06.031

UN / Independent Group of Scientists appointed by the Secretary-General, *Global Sustainable Development Report 2019: The Future is Now – Science for Achieving Sustainable Development,* (United Nations, New York, 2019).